

koloniserade Algeriet genom att bli känd som ”den franske medicinmannen” med mäktiga magiska krafter bland lokalbefolkningen, kan inte bestyrkas som sanna. Men det visar hur berättelserna levt vidare till idag och fortsättningsvis formar synen på trollerikonstnärer.

Boken väckte hos mig ett större intresse för trollerikonsten och jag kan gott säga att jag aldrig kommer att se på ett ”trolleritrick” på samma sätt som tidigare. Verket riktar sig till alla som intresserar sig för trolleri och histo-

ria. Jag skall inte stryka under mattan med att Eklunds verk inspirerade mig till att ta fram en kortlek och dribbla med korten mellan kapitlen. Genom utvalda underhållande berättelser fångar Eklund sin läsare, på samma sätt som en trollerikonstnär fångar sin publik genom trollerikonster. Eklund lyckades inte bara med att framhäva konststartens vikt utan han har även gett mig en större respekt och förståelse för trollerikonsten och dess utövare.

Julia Öhman

Mat, dryck och magi

Ebbe Schöns *Mat, dryck och magi*¹ från 2016 handlar om hur magi förekom hos bönder, fiskare och jägare i gamla bondesamhället. Boken är lättläst och innehåller väl valda illustrationer, vilket gör att den blir en trevlig läsning. Schön vill inte enbart skriva för akademiker, utan även för en allmän publik. Schön berättar om magins betydelse, hur viktig den varit för allmogen på landsbygden under 1800-talet samt hur den användes. Med sin bok strävar Schön efter att berätta och ge en bild av människans tankevärld i bondesamhället.

Schön inleder sin bok med att skriva om en kvinna i Dalarna som använde en bit bröd som trolldom. Hon neg inför månen och sa ”låt mig inte sakna detta i år,” eftersom hon inte ville svälta ihjäl. Schön berättar också i inledningen att magi har förekommit i alla kulturer och att kristendomen och folktron har kompletterat varandra. I Bibeln fanns visdomen som människor använde sig av, för att komma till himmelriket efter döden. Schön presenterar magin och berättar om hur den hjälper människor att uthärda och behålla hoppet. Schöns bok låter läsa-

ren förstå att människorna i allmogesamhället hade behov av att använda magi när det gällde mat och dryck, till exempel användes magiska skyddsmedel för att kunna salta, röka och torka. Ändå fanns det magi som tolkades som negativ, bland annat formler som användes för att stjäla mjölk. Man kunde bli anklagad för att ha fått hjälp av Djävulen och då blev man dömd till döden. Detta är något som häxprocesserna under 1660- och 1670-talen visar.

Det är intressant att få veta hur bönderna har tänkt, trott och trollat förr i tiden. Magi som gällde mat och dryck var sällan isolerad utan hörde ihop med övriga magiska föreställningar, till exempel botande. Även de som aldrig ägnade sig åt aktivt magiskt utövande, kunde ha en magisk världsbild. De sägner och berättelser som Schön lyfter fram i sin bok får läsaren att förstå bondesamhällets hårda vardag med svält, krig och sjukdom. En stor del av folktron handlar om vardagen, till exempel delade man upp en brödbit mellan korna samtidigt som man uttalade en befallande formel. På detta sätt skyddade man boskapen.

¹ Schön, Ebbe: *Mat, dryck och magi*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2016. 226 s.

I mitten av boken nämner Schön att magi förekom året om i bondesamhället. För att få en god växtkraft kastade man mull och sädeskorn högt upp i luften, för då kunde säden växa sig hög. Vissa män strävade även efter att vara berusade under sådden, eftersom man trodde att fylla var bra för växtligheten. Om man ville ha en god jaktlycka lönade sig att synda genom att jaga på kyrkans stora dagar, till exempel skulle man skjuta sitt första skott mot den uppgående solen på påskdagen. Det lönade sig också för jägaren att vara tvättad. Ville man ha en bra fiskelycka brukade man först undersöka noga vad som hände innan man började arbeta. Mötte man en kvinna betydde det att man inte skulle få någon fisk eller så skulle något ännu värre hända. Prästen uppfattades också som något otursbringande, redan själva ordet ”präst” fick inte uttalas.

Läsaren märker att Schöns vetande om folktro och folktroväsen är enormt. Detta kommer fram i hans berättande och de exempel som han ger. Genom sitt skickliga beskrivande, lyckas Schön få läsaren att leva in sig i boken. Trots detta händer det ibland att Schön börjar koncentrera sig på annat istället. Bokens innehåll handlar om mat och dryck, men det händer sig att Schön istället börjar skriva om skogsrådet och bortbytingar som inte har något med mat och dryck att göra.

I slutet av boken skriver Schön att magin är odödlig, eftersom människor har använt sig av den för att kunna överleva. Magin kunde föras vidare från släktled till släktled i det gamla bondesamhället. En del av de magiska föreställningarna var ändå nya, med tanke på att den muntliga kulturen influerades och influeras av impulser utifrån. Schön konstaterar

att idag väljer människor att använda ett logiskt och kritiskt tänkande, vilket innebär att man räknar med slump och sannolikheter istället för att vänta på ingripanden från andevärlden. Ändå har inte folktron försvunnit, eftersom många bär den med sig som en form av minneskunskap eller vardagsskrock. Det här får mig som läsare att tänka på hur folktron lever kvar idag, om den har gått igenom någon form av förändringar och hur den kommer fram i dagens samhälle. Schön ger även exempel på detta och skriver att idag tror man mer på utomjordingar än på troll, men om man analyserar utomjordingen kan man hitta gemensamma drag med trollet. Schön avslutar boken med att skriva om döden och begravingar med enbart tre delkapitel vilket är synd, då hans bok är väldigt intressant och läsaren vill hela tiden veta mera. Boken är mycket omfattande och han hade kunnat skriva lite mer om dödsritualerna i bondesamhället, men ändå ger Schön en omfattande bild av magin omkring maten som den döde skulle få med i kistan.

Jag uppfattade Schöns bok som intressant. Jag fick som läsare en stor kunskap om bondesamhället och om folktron och jag fick bättre förståelse för varför folktron med dess magi varit så oerhört viktig för bönderna. Läsaren blir även nyfiken på trollformlerna och man får lust att prova på dem. Sägner som Schön valt ut för sin bok håller läsaren i ett järngrepp och jag personligen kommer att börja se folktron med nya ögon. Schön bidrar inte med något nytt, men hans bok är en bra sammanfattning av folktron i bondesamhället under 1800-talet. Om man vill veta om mat och dryck och folktro rekommenderar jag den här!

Petra Bussman